

*О.С. Васьківська, канд.пед.наук, М.С. Качура
(Національний авіаційний університет, Україна)*

Наукова журналістика сучасності як засіб комунікації науки із суспільством

Дослідження доступних сучасній науковій журналістиці інструментів як засобу підвищення ефективності комунікації науки із суспільством на рівні як популяризації науки, так і заохочення до підтримки наукової діяльності та залучення до неї.

У процесі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій наукова комунікація як практика не лише комунікації між науковцями, а і як практика інформування, навчання та підвищення обізнаності у пов'язаних із наукою темах суспільства, зазнала значних трансформацій. І в контексті появи нових каналів та ресурсів поширення інформації, науковці та наукові інституції не лише отримали доступ до громадськості і можливість повідомляти про результати своєї роботи на широку аудиторію, а і відчули необхідність у цьому[1]. Водночас суспільство також відповідає запитом на цю комунікацію, адже потребує наукової картини світу навколо, що постійно ускладнюється новими технологіями та потоками інформації [2]. І наукова журналістика (science journalism) як орієнтована саме на наукову галузь область журналістики, що має власну специфіку, могла б стати «містком» між наукою і суспільством, забезпечуючи постійний доступ до науки та сприяння інтересу до неї.

Дослідженням взаємодії медіа та науки приділяють увагу такі фахівці з наукових комунікацій як Р. Фуоко (R. Fuoco), П. Брюер (P. R. Brewer), Б. Лей (B. L. Ley), Т. Джофрі (T. Geoffrey), а також і вітчизняні науковці, як-то І. Соколова, О. Кирилова, О. Бачинська та О. Квасниця. Однак слід відзначити, що у той час як закордонні фахівці досліджують проблеми взаємодії вчених та журналістів та розробляють стратегії підвищення ефективності цієї комунікації, українські дослідження сьогодні здебільшого зосереджені на проблемі визначення поняття «наукова журналістика», а також на аналізі існуючих у вітчизняному медіапросторі видань такого напрямку, хоча і сходяться у думці про важливість популяризації науки та необхідність подолання «прірви між знаннями вчених і пересічних громадян» [3].

Цим, а також розвитком нових медіа, які відрізняються мультимедійністю, інтерактивністю, мобільністю, гіпертекстуальністю та оперативністю, і обумовлена актуальність дослідження сучасної наукової журналістики як перспективного напрямку для посилення комунікаційних позицій науковців та наукових інститутів, а також платформи для забезпечення інформаційних потреб суспільства.

Обґрунтовуючи необхідність побудови комунікаційної стратегії та створення відповідальних за зв'язки з громадськістю департаментів в наукових установах, дослідники наукової комунікації наголошують саме на взаємодії зі ЗМІ [4]. Медіа забезпечують не лише зручний майданчик для висвітлення досліджень і наукових

здобутків, а і належне оформлення наукового знання та перетворення його у загальнодоступний і зрозумілий журналістський текст, що дасть можливість залучити більшу аудиторію [2]. Зокрема перспективними у цьому є нові медіа, яким доступна можливість перетворити наукове дослідження на інтерактивні історії, в яких новітні вебтехнології дозволяють наповнити матеріал фото, відео, аудіо, гіперпосиланнями тощо.

Таким чином, висвітлення у ЗМІ та викликаний цим суспільний інтерес здатні привернути увагу до досліджень і сприяти зацікавленості у науці громадян, забезпечуючи підвищення загальної наукової обізнаності. Крім того, «медійність досліджень» сприяє залученню до дослідницької роботи фінансування, наприклад, грантової підтримки, яка сьогодні часто вимагає інформування громадськості, говорить спеціалістка з наукових комунікацій Р. Фуоко (R. Fuoco) [4].

Не меншу увагу науковців займає тема актуальності науки та наукової журналістики безпосередньо для суспільства. І з наукових розвідок на цю тему можна виділити кілька причин нагальності цього напрямку у ЗМІ: поінформованість громадян, що сприяє стійкості до дезінформації «у цифровому світі» [5], надання відомостей, необхідних для прийняття рішень у повсякденному житті [3], забезпечення інформаційних потреб аудиторії у контексті росту інтересу до науки [2]. Дослідники проєкту RETHINK, який за підтримки програми ЄС Horizons вивчає наукову комунікацію, аналізуючи методи наукових журналістів для зацікавлення аудиторії, дійшли висновку, що медійники займають ролі «викладач» та «конферансьє» у своїй комунікації, пропонуючи не лише пояснення наукових методів і процесів у своїх матеріалах, а і забезпечуючи їхнє розуміння за допомогою ігор, ілюстрацій, відеосупроводу тощо [2].

Інфотейммент, едьютейнмент, саснстейнмент та ігровий контент, які проявляються у способі подання інформації як-то використання публіцистичних жанрів у текстах, їхньої певної архітектоніки та художньо-виражальних засобів, мультимедійних інструментів тощо, є тим інструментарієм, який наукова журналістика може запропонувати як науковцям, так і суспільству, забезпечуючи ефективне поширення та подальше сприйняття інформації.

Прикладом успішної взаємодії медіа та науки можна назвати проєкт американського видання «The Wired», яке спеціалізується на комп'ютерних технологіях і їхньому впливі на культуру, економіку та політику, що виходить на їхньому YouTube-каналі під назвою «Tech Support». У 15-хвилинних відеороликах запрошені науковці з різних галузей науки, від біології до квантової механіки, відповідають на питання, які у Twitter-акаунті видання задають читачі. Таким чином аудиторія «The Wired» має можливість отримати наукове знання як від вчених, які вже є відомими у медіапросторі та мають довіру суспільства, як наприклад, популяризатор науки Вільям Сенфорд «Білл» Най, так і від менш відомих дослідників, які мають можливість розповісти про свою сферу роботи та звернути на неї увагу, як наприклад, випуск із ентомологом Семюелем Рамзі (Samuel Ramsey), який розповів про комах та їхню роль в екосистемі Землі.

Цей проєкт завдяки діджитальності дає можливість науковцям і читачам мати майже прямий зв'язок, враховуючи, що вчені відповідають на питання, які турбують саме аудиторію, а не окремого журналіста. Крім того, відеоформат дає

можливість доповнити часом складні наукові відповіді ілюстраціями та навіть демонстраціями дослідів, які показують вчені.

Роботи у царині наукової журналістики неодноразово відзначалися Пулітцерівською премією за роз'яснювальний репортаж, що додатково підтверджує актуальність цього напрямку журналістики. І відзначена у 2022 році цією нагородою робота американської наукової журналістки Наталі Волговер (Natalie Wolchover) також є чудовим прикладом наукової комунікації у ЗМІ. Пулітцерівський комітет відзначив два матеріали Волговер за «всвітлення складності будівництва космічного телескопа імені Джеймса Вебба, призначеного для здійснення новаторських астрономічних і космічних досліджень» [6].

Вони були опубліковані в науково-популярному інтернет-виданні «Quanta» та містять велику кількість яскравого ілюстративного матеріалу, зокрема схеми, графіки, знімки космічних телескопів, архівні фото наукової команди, яка працювала над проектом космічного телескопа «Джеймс Вебб». Також текст було доповнено відеоінтерв'ю із науковцями, коментар у яких брала Наталі під час підготовки матеріалу, і посиланням на наукові дослідження та офіційні заяви NASA, яке займалося розробкою космічного телескопа. Таким чином, у читача була можливість не лише дізнатися історію будівництва телескопа, а і почути про нього від вчених, що беруть участь у проєкті.

Звісно, неможливо не взяти до уваги і український науково-популярний медіапроект «Куншт», який у 2019 році перейшов у онлайн-формат для розширення аудиторії. «Куншт» активно веде свої сторінки у соцмережах, як-то Facebook, Instagram і Twitter, де влаштовує інтерактиви зі своїми читачами, а матеріали на сайті супроводжуються унікальними ілюстраціями. Деякі тексти на сайті озвучуються, а також видання має свій відеоблог та подкаст, де беруть участь як редакція «Куншту», так і запрошені експерти з різних сфер.

І як приклад доречно навести матеріал «10 поширених помилок у наданні першої допомоги», написаний докторкою біології Ілоною Свеженцевою для «Куншт». Завдяки співпраці видання з медичною експерткою аудиторія змогла отримати сучасну і актуальну інформацію про надання невідкладної допомоги, яку «Куншт» поширив всіма своїми платформами, забезпечивши широке охоплення.

Підсумовуючи, ми можемо зробити висновок, що наукова журналістика як напрямок, який фахово інформує суспільство про науку та її здобутки, має широкий спектр комунікаційних інструментів завдяки можливостям сучасних вебтехнологій – мультимедійність, гіпертекстуальність, інтерактивність та мобільність –, що стане у пригоді як науковцям, так і суспільству. І розвиток цього напрямку в Україні дозволить забезпечити суспільний інтерес до вітчизняної наукової галузі, покращуючи її імідж, як це відбувається в західному медіапросторі, та полегшить комунікацію науки і суспільства, пропонуючи захист від дезінформації та кращу поінформованість в умовах цифровізації та росту об'ємів інформації, яку слід сприймати та інтерпретувати, щоб приймати рішення.

Список літератури

1. Hunter P. The communications gap between scientists and public. URL: <https://www.embopress.org/doi/full/10.15252/embr.201643379>. (дата звернення: 09.09.2022)
2. “At least we’re trying”: Experimenting with roles and repertoires to foster new connections between science and society: Conduct defined experiments using best practices highlighted in showcases to determine the extent to which approaches work in differen. URL: https://www.rethinkscicomm.eu/wp-content/uploads/2021/09/RETHINK_D1.5_Report-on-the-processes-and-results-of-the-experiments.pdf. (дата звернення: 09.09.2022)
3. Іваницька М. Популяризація наукового контенту в Україні: на прикладі “Моя наука”, “Куншт”, “Громадське”. URL: <https://doi.org/10.23939/sjs2021.02.024>. (дата звернення: 09.09.2022)
4. Fuoco R. How to get media coverage and boost your science’s impact. URL: <https://www.nature.com/articles/d41586-021-02067-8>. (дата звернення: 09.09.2022)
5. Howell E. (Mis)informed about what? What it means to be a science-literate citizen in a digital world. URL: <https://doi.org/10.1073/pnas.1912436117>. (дата звернення: 09.09.2022)
6. The 2022 Pulitzer Prize Winner in Explanatory Reporting. URL: <https://www.pulitzer.org/winners/staff-quanta-magazine-new-york-ny-notably-natalie-wolchover>. (дата звернення: 09.09.2022)